

Međunarodno posvojenje

Šetka, Nikolina

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:662665>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-21**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
STUDIJSKI CENTAR SOCIJALNOG RADA

Nikolina Šetka

MEĐUNARODNO POSVOJENJE

ZAVRŠNI RAD

Zagreb, 2024.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
STUDIJSKI CENTAR SOCIJALNOG RADA

Nikolina Šetka

MEĐUNARODNO POSVOJENJE

ZAVRŠNI RAD

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Anica Čulo Margaletić

Zagreb, 2024.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. POSVOJENJE KAO OBLIK OBITELJSKOPRAVNOG ZBRINJAVANJA DJETETA	2
2.1 <i>Pretpostavke za posvojenje na strani djeteta</i>	3
2.2 <i>Pretpostavke za posvojenje na strani posvojitelja i pristanici za posvojenje</i>	4
3. MEĐUNARODNO POSVOJENJE DJECE	5
3.1 <i>Opća obilježja međunarodnog posvojenja</i>	7
3.2 <i>Međunarodni dokumenti o posvojenju i propisi koji određuju međudržavno posvojenje u RH</i>	9
3.3 <i>Motivi međunarodnog posvojenja</i>	11
3.4 <i>Postupak posvojenja iz inozemstva</i>	13
4. MEĐUNARODNI OKVIR U BORBI PROTIV NEZAKONITIH POSVOJENJA	16
4.1 <i>Međunarodno posvojenje djece pogođene prirodnim katastrofama i ratovima</i>	17
4.2 <i>Trgovanje ljudima kroz međunarodno posvojenje</i>	18
5. ZAKLJUČAK	20
LITERATURA	22

Međunarodno posvojenje

Sažetak:

Posvojenje je složen proces koji uključuje prihvaćanje i brigu o djetetu koje nije biološki srodno posvojiteljima. U engleskom jeziku, pojam "adoption" potječe od latinske riječi "adoptio", što znači izabrati ili prihvatiti. Posvojenje se može odnositi na usvajanje djece ili na prihvaćanje određenih pravila i ideja. Kada govorimo o posvojenju djece, razlikujemo domaće i međunarodno posvojenje. Domaće posvojenje odvija se unutar jedne zemlje, gdje su i dijete i posvojitelji rezidenti iste zemlje, što olakšava pravne i kulturološke aspekte procesa. S druge strane, međunarodno posvojenje uključuje složene pravne, kulturološke i etičke dimenzije te zahtijeva suradnju između država kako bi se zaštitila prava djece i osigurao njihov najbolji interes. Konvencija o zaštiti djece i suradnji u vezi s međunarodnim posvojenjem nastoji olakšati ovaj proces i osigurati da se posvojenje provodi u skladu s međunarodnim standardima. U Hrvatskoj, međunarodno posvojenje nije uobičajena praksa zbog specifičnosti nacionalnog pravnog okvira i niskog interesa potencijalnih posvojitelja. Hrvatski pravni okvir za međunarodno posvojenje temelji se na odredbama Konvencije i smjernicama Središnjeg tijela Republike Hrvatske, koje pružaju detaljne informacije o postupku, dokumentaciji i kriterijima potrebnim za uspješno posvojenje. Statistički pregled dosadašnjih međunarodnih posvojenja u Hrvatskoj pokazuje tendencije i izazove povezane s ovim procesom. Ovaj rad će detaljno obraditi sve aspekte međunarodnog posvojenja u Hrvatskoj.

Ključne riječi: posvojenje, zasnivanje posvojenja, izazovi posvojenja, domaće posvojenje, međunarodno posvojenje

International adoption

Summary:

Adoption is a complex process that involves taking on the care and responsibility for a child who is not biologically related to the adoptive parents. In English, the term "adoption" originates from the Latin word "adoptio", meaning to choose or accept. Adoption can refer to the process of adopting children or accepting certain rules and ideas. When discussing child adoption, we distinguish between domestic and international adoption. Domestic adoption occurs within one country, where both the child and the adoptive parents are residents of the same country, simplifying legal and cultural aspects of the process. On the other hand, international adoption involves complex legal, cultural, and ethical dimensions and requires cooperation between countries to protect the rights of children and ensure their best interests. The Convention on Protection of Children and Co-operation in Respect of Intercountry Adoption aims to facilitate this process and ensure that adoption is carried out according to international standards. In Croatia, international adoption is not a common practice due to the specifics of the national legal framework and low interest from potential adopters. The Croatian legal framework for international adoption is based on the provisions of the Convention and guidelines from the Central Authority of the Republic of Croatia, which provide detailed information on the process, documentation, and criteria necessary for successful adoption. A statistical review of previous international adoptions in Croatia shows trends and challenges associated with this process. This paper will thoroughly address all aspects of international adoption in Croatia.

Key words: adoption, establishment of adoption, challenges of adoption, domestic adoption, international adoption

Izjava o izvornosti

Ja, Nikolina Šetka, pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključiva autorica završnog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristila drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Ime i prezime: Nikolina Šetka

Datum: 10.9.2024.

1. UVOD

Posvojenje, koje se često doživljava kao sretan završetak složenog i dugotrajnog procesa stvaranja obitelji, zapravo predstavlja tek jednu fazu u nizu izazova s kojima se posvojiteljske obitelji suočavaju. Dok su mnoga posvojenja uspješna i velik broj obitelji uspijeva prebroditi teškoće koje donosi prilagodba bez izvanjske pomoći, mnoge posvojiteljske obitelji trebaju podršku kako bi se nosile s izazovima koji su specifični za posvojenje u različitim fazama života. Proces prilagodbe nakon posvojenja, kako djece tako i roditelja, te njihove okoline, duboko je složen i ovisi o različitim čimbenicima koji uključuju osobine i iskustva posvojenika, emocionalnu stabilnost posvojitelja i podršku okoline.

Sam čin posvojenja rijetko je trenutak kada prestaju svi problemi. Prije i nakon posvojenja, obitelj prolazi kroz proces prilagodbe. Za dijete, posvojenje donosi novi dom i roditelje, ali često i traumu odvajanja od bioloških roditelja te potencijalno loša iskustva u sustavu socijalne skrbi. Posvojitelji, s druge strane, moraju preuzeti odgovornost za dijete koje često dolazi s teškim emocionalnim teretom. Dinamika prilagodbe ovisi o mnogim čimbenicima, uključujući osobine djeteta, njegove genetike, temperament, iskustva tijekom trudnoće i poroda, kao i o njegovim iskustvima prije posvojenja (Jakovac-Lozić, 2000).

Međunarodno posvojenje, poznato i kao međudržavno posvojenje, omogućava djeci iz zemalja s ograničenim resursima da pronađu obitelji u inozemstvu koje im mogu pružiti odgovarajući dom. Ovo posvojenje često uključuje djecu iz siromašnijih zemalja koja nemaju pristup odgovarajućoj roditeljskoj skrbi.

Proces se odvija u skladu s međunarodnim ugovorima poput Konvencije o zaštiti djece i suradnji u vezi s međudržavnim posvojenjem (Zakon o potvrđivanju Konvencije o zaštiti djece i suradnji u vezi s međudržavnim posvojenjem, NN MU 5/2013, u daljnjem tekstu: Haška konvencija) koja postavlja pravni okvir za osiguravanje dobrobiti djeteta tijekom posvojenja. Unatoč svojim prednostima, međunarodno posvojenje suočava se s mnogim izazovima. Na globalnom nivou, postupci su često komplicirani zbog stroge regulative, kulturnih razlika i

potencijalnih zloupotreba sustava. Na primjer, neka posvojenja mogu biti povezana s neetičkim praksama poput trgovine djecom ili nelegalne dokumentacije, kao što je prikazano u nekim nedavnim slučajevima.

Rad će se baviti i izazovima koji prate međunarodno posvojenje, uključujući pravne prepreke, te etičke dileme koje se često javljaju u ovom procesu. Razumijevanje ovih izazova ključno je za daljnji razvoj i unaprjeđenje međunarodnih posvojenja, kako u Hrvatskoj, tako i globalno. Rad će stoga pružiti sveobuhvatan uvid u ovu složenu temu, istovremeno naglašavajući potrebu za daljnjom suradnjom i usklađivanjem pravnih normi između država radi zaštite prava i interesa djece koja čekaju na posvojenje.

2. POSVOJENJE KAO OBLIK OBITELJSKOPRAVNOG ZBRINJAVANJA DJETETA

Posvojenje predstavlja ključan oblik obiteljsko-pravnog zbrinjavanja djece koja su lišena odgovarajuće roditeljske skrbi. Ovim postupkom stvara se trajan odnos između posvojitelja i djeteta, čime posvojitelji preuzimaju roditeljsku skrb, a posvojenik ostvaruje neraskidivo srodstvo s novom obitelji. Prema Obiteljskom zakonu (NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23) posvojenje je oblik pravne zaštite djeteta koje ne uživa roditeljsku skrb, a ono mora biti u skladu s dobrobiti djeteta. U ovom procesu objedinjuju se dva ključna interesa: pravo djeteta na sigurno i stabilno okruženje unutar obitelji te pravo odraslih osoba na roditeljstvo i osnivanje obitelji (Alinčić i sur., 2007).

Nakon što su biološki roditelji djeteta lišeni prava na roditeljsku skrb te ako su dali pristanak na posvojenje ili je pristanak nadomješten odlukom suda, dijete je moguće posvojiti. Potencijalni posvojitelji nadležnom Hrvatskom zavodu za socijalni rad (u daljnjem tekstu: HZSR) podnose pisanu izjavu namjere posvojenja te zahtjev za izdavanje mišljenja o podobnosti i prikladnosti za posvojenje. Potom HZSR utvrđuje ispunjavaju li potencijalni posvojitelji zakonske pretpostavke za posvojenje te procjenjuje njihovu prikladnost i podobnost za posvojenje. Ako HZSR utvrdi da potencijalni posvojitelji ispunjavaju zakonske pretpostavke, upućuje ih na obvezu

sudjelovanja u programu stručne pripreme za posvojenje. Nakon provedenog programa, HZSR izrađuje stručno mišljenje o prikladnosti i podobnosti za posvojenje u roku od 6 mjeseci od zaprimanja pisane izjave i zahtjeva. Ako se HZSR izjasni pozitivno, potencijalne posvojitelje upisat će u registar potencijalnih posvojitelja (Obiteljski zakon, NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23).

Prema Konvenciji o pravima djeteta (Službeni list SFRJ, br. 15/90, NN, međunarodni ugovori, br. 12/93, 20/97) koja je ključni međunarodni dokument o pravima djece, u svim djelovanjima koje se odnose na djecu – bilo da ih poduzimaju javne ili privatne ustanove socijalne skrbi, sudovi, državna uprava ili zakonodavna tijela – najbolji interes djeteta mora biti prioritet. Ova smjernica osigurava da posvojenje i sve povezane odluke uvijek budu usmjerene na pružanje najbolje moguće zaštite i skrbi za dijete.

2.1 Pretpostavke za posvojenje na strani djeteta

Prema zakonodavstvu, da bi se posvojenje moglo zasnovati, dijete mora biti maloljetno, što znači da mora biti mlađe od osamnaest godina. Osim toga, zakon predviđa specifične uvjete za djecu čije porijeklo nije poznato. Takva djeca mogu biti posvojena tek nakon isteka roka od tri mjeseca od trenutka njihova rođenja ili napuštanja. Ova odredba omogućuje pružanje vremena za moguće traženje bioloških roditelja ili drugih članova obitelji koji bi mogli biti u mogućnosti preuzeti skrb nad djetetom (Jakovac-Lozić, 2000).

Također, nije moguće posvojiti krvnog srodnika u ravnoj lozi te u pobočnoj lozi do drugog stupnja, primjerice, brat ne bi mogao posvojiti sestru. Zakonodavac se pri tome vodio pretpostavkom da su to već dovoljno bliske krvno-srodničke veze te da se zasnivanjem posvojenja ne bi realizirali nikakvi napredniji odnosi, u usporedbi s onim već postojećima (Jakovac-Lozić, 2000).

Nadalje, skrbnik ne može posvojiti štíćenika dok ga dužnosti skrbnika ne razriješi HZSR, iz preventivnih razloga – skrbnik je po razrješenju skrbničke dužnosti dužan HZSR-u dostaviti izvješće o svom radu i o stanju imovine štíćenika, a kada bi

postojala mogućnost neposrednog pretvaranja skrbničkog odnosa u roditeljski, skrbnik bi eventualno izbjegao kontrolu i odgovornost (Alinčić i sur., 2007).

Osim toga, djeca maloljetnih roditelja također imaju posebne uvjete u vezi s posvojenjem. Takva djeca ne mogu biti posvojena osim ako, nakon godine dana od njihova rođenja, ne postoji mogućnost ili vjerojatnost da će o njima skrbiti njihovi roditelji, baka i djed, ili neki drugi bliži srodnici. Ako se posvaja dijete maloljetnih roditelja, potrebno je pribaviti njihov pristanak. Ovo osiguranje omogućava da se maloljetni roditelji uključe u proces i da se od njih traži suglasnost prije nego što se donese odluka o posvojenju (Alinčić i sur., 2007).

2.2 Pretpostavke za posvojenje na strani posvojitelja i pristanci za posvojenje

Za posvojenje djeteta potrebno je ispuniti određene zakonske pretpostavke koje su detaljno opisane u Obiteljskom zakonu, čl. 184. – 187. Posvojitelj može biti osoba koja ima minimalno dvadeset jednu godinu te od posvojenika treba biti starija barem osamnaest godina (osim u slučaju posebno opravdanih razloga). Bračni i izvanbračni drugovi mogu dijete posvojiti zajednički ili ga može posvojiti jedno od njih ako je drugi bračni ili izvanbračni drug roditelj ili posvojitelj djeteta. Također, dijete može posvojiti jedan bračni, odnosno izvanbračni drug uz pristanak drugog bračnog ili izvanbračnog druga te osoba koja nije u braku ili izvanbračnoj zajednici. Posvojiti može hrvatski državljanin, a strani državljanin može posvojiti iznimno, ako je to u najboljem interesu djeteta te u tom slučaju posvojenje može biti realizirano samo uz odobrenje ministarstva nadležnog za poslove socijalne skrbi.

Obiteljski zakon izričito zabranjuje posvajanje osobama koje su lišene prava na roditeljsku skrb te osobama koje su lišene poslovne sposobnosti, kao i onima čije dosadašnje ponašanje upućuje na to da im nije poželjno povjeriti roditeljsku skrb o djetetu.

Roditelj djeteta daje pristanak na posvojenje, osim u slučajevima kada je umro, nestao i nepoznat ili kada je lišen roditeljske skrbi. Može ga dati najranije šest tjedana nakon djetetova rođenja kako bi se spriječile ishitrene odluke koje bi

eventualno kasnije požalili (Hrabar, 2007). Može ga opozvati u roku od trideset dana od potpisivanja zapisnika o pristanku na posvojenje. U slučaju kada roditelj odbija dati pristanak, HZSR će ga upozoriti da pristanak može biti nadomješten odlukom suda nakon što istekne rok od tri mjeseca od dana upozorenja. Također će obavijestiti roditelje o mogućnosti izricanja mjere intenzivne stručne pomoći i nadzora u trajanju od 3 mjeseca, osim ako dijete već stanuje izvan obitelji.

Sud će, prema članku 190. Obiteljskog zakona, na prijedlog HZSR u izvanparničnom postupku donijeti rješenje koje nadomješta pristanak roditelja u tri slučaja: ako roditelj dulje vrijeme krši i zlopotrebljava roditeljsku odgovornost, ako roditelj kraće vrijeme krši i zlopotrebljava roditeljsku odgovornost, no postoji mogućnost da mu se više neće moći trajno povjeriti skrb o djetetu te ako je roditelj nesposoban te nije dugotrajno u stanju ostvarivati roditeljsku skrb, a nema mogućnosti da će dijete odrastati u obitelji bližih srodnika. U svim navedenim slučajevima pretpostavka je dakako da je posvojenje za dobrobit djeteta.

Za zasnivanje posvojenja potreban je pristanak djeteta koje je navršilo 12 godina, a dani pristanak dijete može opozvati sve do pravomoćnosti rješenja o posvojenju. Kada je dijete mlađe od 12 godina, ima pravo izraziti svoje mišljenje o posvojenju te će se ono uzeti u obzir s obzirom na djetetovu zrelost i dob (Obiteljski zakon, NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23).

3. MEĐUNARODNO POSVOJENJE DJECE

Međunarodno posvojenje odnosi se na posvojenje u kojem dijete mijenja državu stalnog boravka nakon što je posvojenje ostvareno. Ova promjena nije uvjetovana državljanstvom djeteta ili posvojitelja. Ovaj oblik posvojenja postao je posebno rasprostranjen nakon Drugog svjetskog rata, a dodatno je dobio na zamahu tijekom šezdesetih godina prošlog stoljeća, osobito zbog ratnih sukoba u Južnoj Koreji i Vijetnamu (Jakovac-Lozić, 2006). Konvencija o pravima djeteta (Ujedinjeni narodi, 1989) u članku 21. razrađuje temu međunarodnog posvojenja te navodi da će države stranke maksimalnu pozornost posvetiti dobrobiti djeteta uz specifične zadaće:

a) osigurati da posvojenje službeno odobrava samo stručna služba koja će temeljem odgovarajućih zakona i postupaka, kao i svih bitnih i pouzdanih informacija, donijeti odluku o ispravnosti posvojenja s obzirom na situaciju u kojoj se dijete nalazi glede roditelja, rodbine i zakonskih skrbnika, i utvrditi jesu li zainteresirane strane svjesno pristale na posvojenje nakon što su bile ispravno savjetovane ako savjetovanje bude potrebno;

b) prihvatiti međudržavno posvojenje kao zamjenski oblik skrbi za dijete, ako se ne može osigurati njegov smještaj u obitelj udomitelja ili posvojitelja ili se ni na koji pogodan način o njemu ne može skrbiti u domovini;

c) osigurati da dijete koje je predmet međudržavnog posvojenja uživa zaštitu i standarde jednake onima koji su određeni u slučaju domaćeg posvojenja;

d) poduzeti sve potrebne mjere kako međudržavno posvojenje ne bi vodilo nedopuštenoj materijalnoj koristi za one koji su u to uključeni;

e) po potrebi promicati ciljeve sadržane u ovom članku zaključivanjem bilateralnih ili multilateralnih dogovora ili sporazuma i, u tom okviru, osigurati da postupak smještaja djeteta u drugu zemlju vode nadležne vlasti ili tijela.

Prije nego što se donese odluka o međunarodnom posvojenju, potrebno je temeljito istražiti mogućnosti posvojenja unutar zemlje rođenja djeteta. Prilikom preseljenja djeteta u novu državu i zajednicu posvojitelja, dijete može izgubiti značajne dijelove svog kulturnog, vjerskog i etničkog identiteta, što može imati dugoročne posljedice na njegov razvoj. Nakon stupanja na snagu Haške konvencije, posvojitelji koji imaju prebivalište ili boravište u Republici Hrvatskoj, a žele posvojiti dijete iz druge države potpisnice Konvencije, moraju najprije ispuniti sve zakonske pretpostavke za posvojenje.

Prema članku 14. Haške konvencije, osobe koje imaju prebivalište u državi ugovornici i žele posvojiti dijete iz druge države ugovornice podnose zahtjev središnjem tijelu države svog prebivališta. Ako središnje tijelo države utvrdi da su podnositelji zahtjeva prikladni i podobni, priprema izvješće koje sadržava osnovne identifikacijske podatke, kao i podatke o podobnosti i prikladnosti za posvojenje, osnovne podatke o pozadini slučaja, medicinsku i obiteljsku povijest, razloge i

motive za posvojenje te spremnost za međunarodno posvojenje, ali i osobine djece s kojima bi bili kompatibilni. Izvješće dostavlja središnjem tijelu države podrijetla djeteta (Zakon o potvrđivanju Konvencije o zaštiti djece i suradnji u vezi s međudržavnim posvojenjem, NN MU 5/2013).

Međutim, međunarodna posvojenja nose sa sobom i određene rizike, uključujući mogućnost zloupotrebe ovog instituta, što može ugroziti najbolji interes djeteta. Najteži oblik zloupotrebe manifestira se u vidu trgovine djecom i otmica, osobito u izvanrednim okolnostima poput ratova ili prirodnih katastrofa, kada dolazi do prisilnog razdvajanja djece od roditelja. U skladu s člankom 71. Zakona o međunarodnom privatnom pravu i člankom 24. Haške konvencije, sud je ovlašten odbiti priznavanje odluke o posvojenju ako bi priznanje bilo protivno javnom poretku Republike Hrvatske, odnosno najboljem interesu djeteta.

3.1. Opća obilježja međunarodnog posvojenja

Pravo svakog djeteta je da bude odgajano u obitelji, a za mnogu djecu to pravo može biti ostvareno putem posvojenja. Posvojenje se može provoditi unutar iste države ili kroz međunarodno posvojenje koje predstavlja supsidijarno rješenje kada posvojenje unutar zemlje djetetova porijekla nije moguće. Postoje različiti termini ovoga instituta, a jedan od njih je međudržavno posvojenje, također poznato kao prekogranično posvojenje, koje podrazumijeva situaciju u kojoj dijete mijenja državu prebivališta bez obzira na državljanstvo posvojitelja.

Drugi pojam je međunarodno posvojenje, gdje posvojitelj i dijete imaju različita državljanstva, iako mogu, ali ne moraju živjeti u istoj državi (Jakovac-Lozić, 2006). Treći pojam odnosi se na međuetničko i međurasno posvojenje, koje se odnosi na situacije u kojima posvojitelji dolaze iz različitih etničkih ili rasnih skupina i kulturnih sredina u odnosu na dijete. U praksi, međudržavno posvojenje često sadrži elemente međunarodnog, međuetničkog i ponekad međurasnog posvojenja, budući da se posvojenje iz druge države često odvija između posvojitelja i djeteta koji pripadaju različitim etničkim ili rasnim grupama (Topčić-Rosenberg, 2015).

Međunarodno posvojenje može biti regulirano na različite načine, ovisno o zakonodavstvima država. Neke države omogućuju međunarodno posvojenje samo s državama s kojima imaju potpisane bilateralne ugovore. Pored toga, mogu postaviti određene uvjete vezane uz djecu koja mogu biti posvojena, uključujući njihovo etničko porijeklo, dob ili razvojno stanje. U određenim slučajevima, države mogu uvesti privremene ili trajne zabrane posvojenja iz drugih zemalja. U nekim državama posvojenje nije moguće zbog ratnih sukoba ili drugih oblika kriza, ili zbog nedostatka mehanizama koji bi osigurali sigurnost djeteta, kako dijete ne bi postalo žrtva trgovine ljudima ili bilo izloženo nasilju. Nepal je 2010. godine suspendirao međunarodna posvojenja zbog optužbi za krivotvorenje dokumenata o podrijetlu djece i trgovinu djecom. Posvojenja su kasnije omogućena, ali pod vrlo strogim uvjetima (Ballús i Pérez-Téstor, 2017).

Međunarodno posvojenje izaziva mnoga podijeljena mišljenja zbog brojnih etičkih, pravnih i kulturnih pitanja koja su povezana s pravima djeteta. Iako je cilj ovog procesa osigurati djeci priliku za bolji život u sigurnom okruženju, često se postavlja pitanje krše li se neka od temeljnih prava zajamčena Konvencijom o pravima djeteta. Prava koja mogu biti ugrožena uključuju pravo djeteta na život s roditeljima, pravo na očuvanje vlastite kulture, jezika i vjeroispovijesti, kao i pravo na zaštitu od otmice i trgovine djecom. Međunarodna posvojenja se provode tek kada se djetetu ne može osigurati odgovarajuća skrb u zemlji porijekla, no unatoč tome, postoji zabrinutost da ovaj postupak često dovodi do zloupotrebe.

Djeca koja su uključena u međunarodna posvojenja često dolaze iz institucija, najčešće zbog siromaštva, samohranog roditeljstva ili nemogućnosti majke da pruži adekvatnu skrb zbog financijskih poteškoća. Također, djeca iz zemalja sa slabom zdravstvenom zaštitom i niskim prihodima često se suočavaju s ozbiljnim zdravstvenim problemima po dolasku u novu zemlju, što predstavlja dodatni izazov za posvojitelje (Younes i Klein, 2014., prema Laklija i Šagi, 2020).

Jedan od ključnih izazova međunarodnog posvojenja je prilagodba djece novoj obitelji i kulturi koja se značajno razlikuje od one iz koje dolaze. Djeca mogu ući u obitelji gdje se govori drugačiji jezik, gdje članovi obitelji možda ne razumiju njihov

jezik, ili gdje postoje kulturne i fizičke razlike. Ove razlike mogu stvoriti osjećaj isključenosti i nepripadnosti, posebice ako posvojitelji nisu svjesni ili ne prihvaćaju te razlike. Prema Lancaster i Nelson (2009.), djeca koja su posvojena u ranoj dobi obično se razvijaju kao i djeca iz opće populacije, dok starija djeca koja dolaze u obitelj s posljedicama traumatskih iskustava iz ranijeg života mogu zahtijevati specifične oblike podrške i terapije.

3.2. Međunarodni dokumenti o posvojenju i propisi koji određuju međudržavno posvojenje u RH

Konvencija o pravima djeteta, koju su Ujedinjeni narodi usvojili 1989. godine, ističe važnost poštivanja najboljeg interesa djeteta u svim akcijama koje se odnose na djecu. U članku 3., stavku 1, jasno je navedeno da se najbolji interes djeteta mora uzeti u obzir kao primarni u svim odlukama koje se odnose na djecu, bez obzira na to jesu li one donošene od strane javnih ili privatnih institucija (Blažeka Kokorić, 2019).

Uz ovu konvenciju, Haška konvencija, koja je sastavljena u Den Haagu 1993. godine, ima jednako važnu ulogu u osiguravanju zaštite djece u postupcima međunarodnog posvojenja. Potvrđena je Zakonom o potvrđivanju Konvencije o zaštiti djece i suradnji u vezi s međudržavnim posvojenjem, objavljenim u Narodnim novinama, broj 5/2013. Konvencija također stavlja poseban naglasak na brigu o najboljem interesu djeteta, što je definirano kao njen temeljni cilj u članku 1. Cilj konvencije je uspostavljanje mjera zaštite, uspostavljanje sustava suradnje između država potpisnica te osiguranje priznavanja posvojenja u državama ugovornicama (Zakon o potvrđivanju Konvencije o zaštiti djece i suradnji u vezi s međudržavnim posvojenjem, NN MU 5/2013).

Odluka o posvojenju mora biti donesena tek nakon što se prouče sve dostupne opcije smještaja djeteta unutar njegove države podrijetla. Ovo osigurava da međunarodno posvojenje nije prva opcija, već se razmatra tek nakon što su iscrpljene sve druge mogućnosti koje bi omogućile da dijete ostane unutar svoje izvorne zajednice. Na taj način, Haška konvencija uspostavlja ravnotežu između djetetove potrebe za stabilnim i sigurnim domom i očuvanja njegovog kulturnog i socijalnog identiteta.

Odredba članka 16, stavka 1(d) Haške konvencije odnosi se na postupak uparivanja djeteta s potencijalnim posvojiteljima. U ovom procesu, također se mora poštovati načelo najboljeg interesa djeteta, a odluka o uparivanju mora biti donesena s velikom pažnjom. Cilj je osigurati da dijete dobije obitelj koja će najbolje odgovarati njegovim emocionalnim, socijalnim i psihološkim potrebama, čime se dodatno osnažuje zaštita djeteta unutar procesa međunarodnog posvojenja (Zakon o potvrđivanju Konvencije o zaštiti djece i suradnji u vezi s međudržavnim posvojenjem, NN MU 5/2013).

Unatoč jasnom međunarodnom konsenzusu o potrebi pridržavanja najboljeg interesa djeteta, postoje značajni izazovi u primjeni ovog principa. Najbolji interes djeteta često je teško definirati zbog kulturnih, pravnih i socijalnih razlika među državama. Nema univerzalnih kriterija koji bi jasno odredili što se smatra najboljim interesom djeteta, što dovodi do situacija u kojima različite države mogu imati različite pristupe i interpretacije ovog načela. Osim toga, donošenje konačne odluke o najboljem interesu djeteta često ovisi o subjektivnim procjenama i individualnim okolnostima, što može rezultirati različitim ishodima u različitim slučajevima (Jakovac-Lozić, 2006).

Cantwell (2014., prema Laklija i Šagi, 2020.) nudi okvir za ovu procjenu kroz svoju ček-listu koja razmatra različite aspekte i čimbenike koji utječu na odluku o tome je li međunarodno posvojenje najprimjereniji oblik skrbi za pojedino dijete. Prvo i osnovno je procijeniti djetetovo mišljenje i želje. Ovo uključuje razumijevanje djetetovih osjećaja vezanih uz odvajanje od bioloških roditelja, braće i sestara, te obiteljskog okruženja. Važno je dobiti uvid u djetetove stavove prema ponuđenim opcijama skrbi, uključujući mogućnost međunarodnog posvojenja. Drugi ključni aspekt procjene odnosi se na situaciju u obitelji, stavove i želje ostalih članova djetetove obitelji, uključujući roditelje, braću, rođake, te druge značajne osobe u djetetovom životu. Ova procjena treba pružiti uvid u prirodu i kvalitetu emocionalnih veza između djeteta i članova obitelji, što može pomoći u razumijevanju stvarnih okolnosti i sprječavanju odluka koje bi mogle biti protivne interesima djeteta. Važno je razumjeti koliko je obitelj sposobna pružiti podršku djetetu sada i u budućnosti te razmotriti moguće potrebe za podrškom od strane sustava. Treći ključni element

procjene je razina stabilnosti i sigurnosti djeteta. Ovo uključuje procjenu potencijala da dijete ostane s roditeljima ili širom obitelji, uzimajući u obzir snage i resurse podrške koje obitelj ima na raspolaganju. Stabilnost obitelji i dostupnost resursa za podršku mogu značajno utjecati na djetetovu sposobnost da se razvija u sigurnom i poticajnom okruženju. Pored toga, potrebno je razmotriti mogućnosti ostvarivanja djetetovog prava na obrazovanje. Obrazovanje je ključno za djetetov razvoj i napredak, stoga je važno osigurati da dijete ima pristup obrazovnim resursima i prilikama koje su u skladu s njegovim potrebama i sposobnostima. Djetetovo tjelesno i mentalno zdravlje te razvoj su također od presudne važnosti. Procjena ovih aspekata može pomoći u identificiranju specifičnih potreba djeteta i osigurati da su sve opcije skrbi, uključujući međunarodno posvojenje, u skladu s njegovim zdravstvenim i razvojnim potrebama. Bitno je razmotriti djetetov potencijal da se prilagodi novim oblicima skrbi te načine na koje će različite opcije skrbi omogućiti kontinuitet djetetovog etničkog, religijskog, kulturnog i jezičnog identiteta. Ovaj aspekt procjene osigurava da dijete može zadržati svoj identitet i kulturne korijene, što je ključno za njegov razvoj i osjećaj pripadnosti.

Mnoge države koje sudjeluju u međunarodnom posvojenju uvjetuju određeni broj posjeta ili boravak posvojitelja u državi porijekla djeteta. To omogućuje posvojiteljima da se bolje upoznaju s kulturom i običajima države iz koje dijete potječe, čime se smanjuje rizik od dodatnog zbunjivanja djeteta ili nerealnih očekivanja. Proučavanje kulturoloških običaja može pomoći posvojiteljima da se pripreme za susret s djetetom i razumiju specifične kulturne kontekste koji mogu utjecati na proces prilagodbe (Topčić-Rosenberg, 2017).

3.3. Motivi međunarodnog posvojenja

Jedan od ključnih razloga zbog kojih se posvojitelji odlučuju za međunarodno posvojenje jest uvjerenje da će proces posvojenja biti brži i jednostavniji u inozemstvu nego u njihovoj matičnoj zemlji. Humanitarni razlozi također igraju ulogu u motivaciji posvojitelja. Pružanje doma djeci koja se nalaze u nepovoljnom položaju, kao što su djeca iz sirotišta, izbjeglice, ili djeca čiji su roditelji stradali u ratovima ili prirodnim katastrofama, često je snažan motiv. Pomoć gladnoj djeci iz

Afrike ili djeci iz drugih kriznih područja može biti snažan poticaj za mnoge obitelji koje teže pridonosenju globalnom humanitarnom radu kroz posvojenje (Topčić-Rosenberg, 2017).

Osim navedenih čimbenika, osobno iskustvo također može igrati važnu ulogu. Posvojitelji koji poznaju nekoga tko je već prošao kroz međunarodno posvojenje mogu biti inspirirani njihovim iskustvom i željeti slijediti sličan put. Prijatelji ili obitelj koji su već uključeni u međunarodno posvojenje mogu pružiti dodatnu motivaciju i podršku (Topčić-Rosenberg, 2017).

U nekim slučajevima, posvojitelji smatraju da će imati veće šanse posvojiti manje dijete ili su privučeni mogućnošću odabira rase, etniciteta ili čak spola budućeg djeteta. Ovi čimbenici mogu biti posebno privlačni onim posvojiteljima koji žele specifične karakteristike ili koji se nadaju izbjegavanju složenih procedura i dugotrajnih čekanja karakterističnih za nacionalne sustave posvojenja. Neki posvojitelji motivirani su idejom da međunarodnim posvojenjem smanje rizik od mogućeg kontakta s biološkim roditeljima djeteta u budućnosti (Pryor i Pettinelli, 2011). Osim navedenih razloga, čest razlog za međunarodno posvojenje je i nemogućnost biološkog roditeljstva kao i pritisak društva na parove koji ne mogu imati vlastitu djecu pa rješenje pronalaze u međunarodnom posvojenju (Rotabi i Gibbons, 2012).

Unatoč različitim motivima, pozadina roditelja koji se odlučuju za međunarodno posvojenje u velikoj mjeri ostaje nepromijenjena od 1990-ih. Većina posvojitelja i dalje dolazi iz više srednje klase, što uključuje obitelji srednjeg ili višeg dohodovnog statusa koje su sposobne osigurati djeci stabilan i poticajan dom. U pravilu, posvojitelji su bijelci, u braku, a većina majki je visoko obrazovana i zaposlena je u punom ili skraćenom radnom vremenu, dok su očevi najčešće zaposleni u punom radnom vremenu. Jedina značajnija promjena koja se dogodila u posljednjim desetljećima je porast dobi majki pri međunarodnom posvojenju, pri čemu je trenutna srednja dob majki 40 godina (Selwyn, 2017., prema Laklija i Šagi, 2020).

3.4. Postupak posvojenja iz inozemstva

Postupak međudržavnog posvojenja započinje sličnim koracima kao i posvojenje unutar Republike Hrvatske. Potencijalni posvojitelji trebaju predati zahtjev za dobivanje stručnog mišljenja o svojoj podobnosti i prikladnosti, uz izražavanje namjere za posvojenje. Osim toga, bez obzira na to iz koje zemlje se dijete posvaja, svi potencijalni posvojitelji moraju biti upisani u Registar potencijalnih posvojitelja. Obaveza uključuje i pripremu te edukaciju posvojitelja, a posebnu pažnju treba posvetiti istraživanju propisa, zakona i kriterija države iz koje se dijete posvaja.

Prilikom odabira države iz koje se želi posvojiti, potencijalni posvojitelji trebaju temeljito istražiti zakonodavne okvire i kriterije te države. Važno je provjeriti je li država iz koje se želi posvojiti ugovorna stranka Haške konvencije. Različite države imaju različite zakonske okvire, propise i kriterije za posvojenje, koji mogu uključivati dob potencijalnih posvojitelja, bračni i financijski status, seksualnu orijentaciju te druge specifične zahtjeve. Također, države mogu imati dodatne kriterije za djecu koja se posvajaju izvan njihova teritorija, uključujući dob, etničko podrijetlo ili zdravstveno stanje djeteta (Topčić-Rosenberg, 2015).

Na primjer, u Poljskoj, koja je potpisnica Haške konvencije, prednost se daje katoličkim obiteljima, bračnim parovima i samcima te osobama koje su do 40 godina starije od djeteta koje se posvaja. Uz to, postoje obveze praćenja nakon posvojenja, uključujući obavezu predaje pet izvještaja u dvije godine (Topčić-Rosenberg, 2017).

Ako se potencijalni posvojitelji odluče za posvojenje iz zemlje koja nije potpisnica Haške konvencije, nakon što dobiju stručnu procjenu HZSR, moraju se samostalno obratiti središnjem tijelu u zemlji koju su odabrali (Jakovac-Lozić, 2006). U postupku međunarodnog posvojenja, mnoge države zahtijevaju da potencijalni posvojitelji pripreme detaljan dosje koji sadrži sve relevantne dokumente. Dosje je potreban pri ocjenjivanju prikladnosti i podobnosti potencijalnih posvojitelja i mora biti preveden na jezik zemlje iz koje se dijete posvaja. Prevoditelj koji obavlja ovaj posao mora biti sudski tumač, a dokumenti također moraju biti legalizirani za međunarodnu upotrebu od strane suda.

Dosje koji se priprema za međunarodno posvojenje obuhvaća različite dokumente. Među njima se nalaze potvrde liječnika o zdravstvenom stanju potencijalnih posvojitelja, potvrde o financijskom stanju i primanjima koje izdaju banka i poslodavac, potvrde o bračnom statusu, potvrde o zaposlenju, te potvrde o nekažnjavanju. Uz to, dosje uključuje preslike putovnica potencijalnih posvojitelja, fotografije posvojitelja i njihovih kućnih ljubimaca, članova uže i šire obitelji te prostora u kojem žive. Bitno je napomenuti da dosje također mora sadržavati mišljenje HZSR o podobnosti i prikladnosti potencijalnih posvojitelja. Osim toga, preporučuje se da dosje uključuje pisma preporuke od članova obitelji, prijatelja, poslodavaca ili drugih osoba iz života potencijalnih posvojitelja (Topčić-Rosenberg, 2017). Ovi dokumenti pomažu u stvaranju potpune slike o potencijalnim posvojiteljima i njihovoj spremnosti za preuzimanje roditeljske uloge. Nakon što je dosje predan i potencijalni posvojitelji budu odabrani za posvojitelje određenog djeteta, nadležne službe iz zemlje podrijetla djeteta šalju sve dostupne informacije o djetetu.

Te informacije obuhvaćaju fotografije djeteta, izvještaj o zdravstvenom i razvojnom stanju, te podatke o biološkoj obitelji djeteta. Preporučuje se da se potencijalni posvojitelji posavjetuju s pedijatrom i razvojnim stručnjakom kako bi analizirali primljene informacije o djetetu. Ako obje strane, odnosno potencijalni posvojitelji i nadležni organi, postignu dogovor da je postupak posvojenja moguće nastaviti, slijedi faza upoznavanja. U nekim zemljama, poput određenih južnoafričkih država, upoznavanje s djetetom može se dogoditi odmah po dolasku u zemlju (Topčić-Rosenberg, 2015).

S druge strane, u nekim državama istočne Europe, potencijalni posvojitelji moraju najprije ispuniti određene dijelove procedure posvojenja prije nego što se upoznaju s djetetom. Ovaj postupak odražava važnost pažljivog planiranja i ispunjavanja svih formalnosti kako bi se osigurao uspješan i etički ispravan proces međunarodnog posvojenja. Prema članku 23. Haške konvencije, kada se postupak posvojenja provede u skladu s Konvencijom, Središnje tijelo dotične države izdaje potvrdu koja potvrđuje da je posvojenje provedeno u skladu s međunarodnim standardima koji osiguravaju zaštitu djece i prava svih uključenih strana. Potvrda omogućuje da se

posvojenje automatski priznaje u svim državama potpisnicama Haške konvencije, što pojednostavljuje postupak za posvojitelje i omogućuje im da priznaju status posvojenika u više zemalja (Topčić-Rosenberg, 2015). Za posvojenja iz država koje nisu potpisnice Haške konvencije, postupak je složeniji. U ovom slučaju, posvojitelji moraju podnijeti zahtjev općinskom sudu za priznavanje strane odluke. Sud ocjenjuje je li posvojenje provedeno u skladu s načelima koja su u skladu sa zakonodavstvom Republike Hrvatske i međunarodnim standardima zaštite djece.

Ova procjena osigurava da, iako država u kojoj je posvojenje obavljeno nije potpisnica Konvencije, posvojenje ispunjava minimalne standarde za priznanje u Hrvatskoj. Minimalni standardi propisani su u članku 4. Haške konvencije i podrazumijevaju načelo supsidijarnosti, načelo participacije roditelja i djeteta u postupcima posvojenja te načelo najboljeg interesa djeteta. Nakon što općinski sud donese odluku o priznanju posvojenja, slijedi upis djeteta u matične knjige Republike Hrvatske, što djetetu omogućuje stjecanje osobnog identifikacijskog broja (OIB-a) i hrvatskog državljanstva (Topčić-Rosenberg, 2017).

Ovaj korak nije samo administrativan, već i simboličan jer dijete postaje službeno priznati građanin Republike Hrvatske, s pravima i obvezama koje proizlaze iz tog statusa. Posvojitelji imaju obavezu obavijestiti HZSR i Ministarstvo vanjskih i europskih poslova (MVEP) u slučaju posvojenja iz država koje nisu potpisnice Haške konvencije (Topčić-Rosenberg, 2015). Ovo obavještanje osigurava da su svi relevantni dokumenti i informacije preneseni na odgovarajuće institucije, čime se omogućuje pravilan nadzor i registracija posvojenja.

Problematika posvojenja iz država koje nisu potpisnice Haške konvencije u novije vrijeme bila je aktualna i u Republici Hrvatskoj. U prosincu 2022., četiri bračna para posvojila su djecu iz DR Konga. Postupak posvojenja odvijao se prema odredbama nacionalnog zakonodavstva DR Konga te međunarodnog privatnog prava RH. Nadležni sud u Kongu navodno je donio odluku o posvojenju koja je priznata u Republici Hrvatskoj, a djeci su dodijeljeni OIB-i, putovnice, upisana su u maticu rođenih te su postala hrvatski državljani. Međutim, u zračnoj luci u Zambiji vlasti su pritvorile posvojitelje iz Hrvatske zbog sumnji na trgovinu djecom i činjenice da je

DR Kongo od 2016. godine zabranio međudržavna posvojenja. Međutim, u Hrvatskoj je u razdoblju od 2018. do 2020. posvojeno 68 djece iz Konga. Ovaj slučaj otvorio je brojna pitanja vezana za zasnivanje ovog tipa posvojenja, naročito u vidu priznavanja strane sudske odluke o posvojenju (Guštin i Rešetar, 2023).

Socijalni radnici igraju ključnu ulogu u ovom procesu, budući da obavljaju razne usluge u okviru posvojenja kako bi se ispunili zakonski i etički standardi te osiguralo da dijete dobije najbolju moguću skrb. Njihove odgovornosti uključuju procjenu i prikupljanje podataka o djetetu, pripremu dokumentacije o djetetovoj obiteljskoj povijesti te razmatranje svih bitnih čimbenika koji mogu utjecati na djetetovu dobrobit. Dokumentacija o djetetovoj obiteljskoj povijesti, poznata kao anamneza, važan je element u procesu posvojenja jer omogućuje ispunjenje zakonskih uvjeta posvojenja i pomaže djetetu da se upozna sa svojom stvarnom životnom pričom i porijeklom.

Jedan od specifičnih zadataka socijalnih radnika u nekim zemljama je izrada tzv. „djetetove knjige života“. Ova knjiga pruža pregled djetetovog života, obiteljskih odnosa i važnih trenutaka, a često se koristi u pripremi za posvojenje. Iako posvojitelji također mogu raditi na izradi ove knjige zajedno s djetetom, socijalni radnik često preuzima ovu odgovornost kako bi se osigurala dosljednost i kvaliteta informacija (Rotabi i Gibbons, 2012). Osim toga, socijalni radnici igraju ključnu ulogu u uparivanju djeteta s potencijalnim posvojiteljima, osiguravajući da se uzmu u obzir svi relevantni faktori i da se pronađe najprikladnije rješenje za dijete. Praćenje djeteta u posvojiteljskoj obitelji nakon smještaja također spada u njihove dužnosti, iako se pravila i zahtjevi u vezi s tim razlikuju među državama.

4. MEĐUNARODNI OKVIR U BORBI PROTIV NEZAKONITIH POSVOJENJA

Međunarodno posvojenje predstavlja važan mehanizam za pružanje doma djeci koja nemaju mogućnost odrastanja u svojoj zemlji. Ipak, postoji tamna strana ovog procesa koja uključuje prisilno odvajanje djece od roditelja i ilegalno transportiranje u druge države, često u svrhu ostvarivanja profita. Ova praksa ne samo da krši prava

djeteta, već i narušava temeljne etičke norme i međunarodne zakone. Konvencija o pravima djeteta jasno naglašava pravo djeteta da se ne odvoja od svojih roditelja protiv njihove volje, osim kada je to prijeko potrebno i u najboljem interesu djeteta (McCall i sur., 2016).

Također, Konvencija propisuje pravo djece na zaštitu od nezakonitog odvođenja i zadržavanja u inozemstvu. Nažalost, praksa pokazuje da se ova prava često krše. Jedan od najčešćih oblika zloupotrebe međunarodnog posvojenja uključuje prisilno odvajanje djece od njihovih bioloških roditelja. Ova praksa često uključuje obmanu i laži, gdje se roditeljima može reći da je njihovo dijete podvrgnuto medicinskim tretmanima ili je smješteno u privremeni dom, dok se u stvarnosti odvoja i ilegalno transportira u drugu državu. Ponekad se djeca odvođe u inozemstvo pod krinkom posvojenja, a u stvarnosti su prodana posvojiteljima koji su spremni platiti visoke svote za dijete (Selman, 2011).

Nezakonite radnje vezane za posvojenje širi su društveni problem, a Ujedinjeni narodi pozvali su države članice da predvide postupke preispitivanja i eventualnu mogućnost prestanka nezakonito zasnovanog međunarodnog posvojenja. U slučaju utvrđenih nezakonitosti, sankcija bi bila prestanak posvojenja. Haška konvencija nije predvidjela pretpostavke prestanka posvojenja, nego je državama strankama omogućila da to pitanje uredi nacionalnim zakonodavstvima. Shodno tome, razlozi zbog kojih se posvojenje najčešće poništava su nepravilno pribavljen pristanak ili pak nepostojanje istoga, prijevarno postupanje ili neke druge nezakonite radnje tijekom postupka. Prestanak posvojenja također je kompleksna problematika, budući da na taj način dijete ponovno postaje posvojivo te se vraća „u sustav“, što je upitno za njegovu psihološku dobrobit (Guštin i Rešetar, 2023).

4.1. Međunarodno posvojenje djece pogođene prirodnim katastrofama i ratovima

Međunarodno posvojenje djece pogođene prirodnim katastrofama i ratovima ima dugu i kompleksnu povijest. Taj fenomen započeo je nakon Drugog svjetskog rata, a tijekom godina bio je oblikovan različitim globalnim krizama, uključujući Korejski rat 50-ih godina prošlog stoljeća, pad komunizma u zemljama istočne Europe, populacijske politike u Kini, siromaštvo u Latinskoj Americi i Africi, te razne

prirodne katastrofe poput tsunamija, uragana i potresa. Ove katastrofe su stvorile velike skupine djece koja su ostala bez roditelja ili čije su obitelji bile ozbiljno pogođene (Blažeka Kokorić, 2019).

Jedan od najsvježijih primjera međunarodnog posvojenja uslijed prirodnih katastrofa je potres na Haitiju početkom 2010. godine. Taj katastrofalni događaj doveo je do toga da su mnoga djeca ostala bez roditeljske skrbi, što je povećalo potrebu za međunarodnim posvojenjem (Selman, 2011). Međutim, uskoro su uočene brojne nepravilnosti, primjerice, uhićena je nekolicina radnika Caritasa jer su pokušali prevesti preko granice, u Dominikansku Republiku 33 djece koja su imala roditelje. U svjetlu tih događaja, Haška komisija (*Hague Special Commission*) u lipnju 2010. godine donijela je važnu odluku. Komisija je istaknula da bi prioritet i posebni naponi trebali biti usmjereni na ponovno ujedinjenje djece s njihovim obiteljima u situacijama prirodnih katastrofa. Prema novim smjernicama, pokušaji posvojenja djece u inozemstvu trebali bi se izbjegavati sve dok se ne utvrdi je li dijete zaista izgubilo sve članove svoje obitelji. Tek nakon što se potvrdi da dijete nema nikakvu obiteljsku podršku, može se razmatrati mogućnost međunarodnog posvojenja (Selman, 2011).

4.2. Trgovanje ljudima kroz međunarodno posvojenje

Trgovanje ljudima, uključujući trgovanje djecom, predstavlja jedan od najbrže rastućih oblika organiziranog kriminala. Ova vrsta kriminala često se smatra manje rizičnom u usporedbi s trgovinom drogom ili oružjem zbog visoke profitabilnosti i relativno manjeg rizika od otkrivanja. Djeca žrtve trgovanja ljudima suočavaju se s različitim oblicima eksploatacije, uključujući dječju prostituciju, pornografiju, rad u teškim uvjetima, dužničko ropstvo, prosjačenje, trgovanje organima, te služenje u oružanim sukobima. Također, ilegalna posvojenja čine važan segment ove problematike, gdje se djeca u nelegalnim okolnostima upotrebljavaju za ostvarivanje profita (Scarpa, 2006., prema Laklija i Šagi, 2020).

Ekonomске razlike između država primateljica i država iz kojih djeca potječu često doprinose ovom problemu.. U siromašnim državama, gdje su financijski resursi ograničeni, korupcija i krađa djece postaju značajni problemi. Primjeri iz prakse uključuju situaciju u Gvatemali gdje su zabilježeni slučajevi tzv. „berača“ koji su tražili novorođenčad koje bi se obitelji odrekle u svrhu posvojenja, stvarajući profit za posrednike (Bunkers i sur., prema Laklija i Šagi, 2020). Osiromašenim seljacima u Gvatemali posrednici bi nudili čak do 60 000 dolara za dijete te je došlo do skandala vezanog za trgovinu djecom kojoj je konačni cilj bio posvojenje ili trgovina organima (Collinson, 2007., prema Blažeka Kokorić, 2019).

Siromaštvo je čest uzrok odluke bioloških majki da se odriču svoje djece u svrhu međunarodnog posvojenja. U mnogim slučajevima, ekonomska neimaština dovodi roditelje do toga da se odluče na posvojenje kao na jedinu opciju koja im može donijeti neki oblik financijskog olakšanja. U mnogim afričkim zemljama, biološke majke često se nalaze u situaciji gdje se prisiljene odreći svoje djece zbog ekstremnih financijskih poteškoća. U mnogim slučajevima, majke koje nemaju sredstava za odgoj i brigu o svojoj djeci mogu pristati na posvojenje, vjerujući da će njihova djeca pronaći bolji život u stranoj zemlji. Također, često zbog manjka informiranosti pristaju na posvojenje vjerujući da je to kratkoročno rješenje, dok one postignu bolji financijski status. Shodno tome, posvojiteljima se može dogoditi da tek naknadno saznaju da dijete koje su posvojili ili namjeravaju posvojiti uopće ne ispunjava zakonske pretpostavke za posvojenje (Topčić-Rosenberg, 2015).

Povijesno gledano, trgovina djecom bila je raširena u Latinskoj Americi u drugoj polovini dvadesetog stoljeća, a slične prakse i dalje postoje u mnogim drugim dijelovima svijeta. Korupcija unutar sustava posvojenja često dovodi do toga da se djeca ilegalno usmjeravaju prema posvojiteljima u bogatim zemljama, dok se izbjegavaju zakonski propisi koji štite prava djece. Kada se posvojenje odvija u zemljama s visokom razinom korupcije, problemi se dodatno pogoršavaju. Mnoge države koje šalju djecu na međunarodno posvojenje nisu ratificirale Hašku konvenciju o međudržavnom posvojenju koja postavlja smjernice za zaštitu dječjih prava i sprečavanje trgovine djecom. Čak i kada se neka država pokuša reformirati svoje zakone ili ratificirati međunarodne konvencije, korupcija može pronaći nove

načine za zaobilaženje tih propisa, često preusmjeravajući posvojenja na druge zemlje koje nisu potpisnice (Gibbons, 2017., prema Laklija i Šagi, 2020).

Nažalost, neki slučajevi međunarodnog posvojenja uključuju izravnu eksploataciju djece. Poznati su slučajevi u kojima su djeca iz Rusije i drugih zemalja posvojena od strane pojedinaca s nečasnim namjerama, uključujući seksualno zlostavljanje i trgovinu pornografskim sadržajima. Također, postoji dokumentirana praksa gdje je više od 400 djece međunarodnim posvojenjem poslano u zemlje poput Kanade, Europe i Južne Amerike kako bi se koristili za rad na farmama i druge oblike teškog rada (Gibbons, 2017). Ovi slučajevi jasno pokazuju da, iako većina međunarodno posvojene djece vodi sretan i zdrav život, neka su djeca suočena s ozbiljnim kršenjima svojih prava.

Kako bi se spriječili ovi problemi, nužno je provesti značajne reforme u sustavu međunarodnog posvojenja. To uključuje strože kontrole i provjere u zemljama iz kojih djeca dolaze, bolju edukaciju za biološke majke o pravima i posljedicama posvojenja, te jaču međunarodnu suradnju u sprječavanju trgovine djecom. Osim toga, potrebne su dodatne mjere za osiguranje da posvojenje bude u skladu s pravima djeteta zajamčenim Konvencijom o pravima djeteta i Haškom konvencijom.

5. ZAKLJUČAK

Obitelj i obiteljsko funkcioniranje neki su od najvažnijih faktora u kvalitetnom dječjem razvoju, a posvojenje je institut koji to osigurava djeci bez odgovarajuće roditeljske skrbi.

Međunarodno posvojenje predstavlja kompleksan i osjetljiv proces koji zahtijeva pažljivu regulaciju i primjenu međunarodnih standarda kako bi se osigurala zaštita prava djece.

Haška konvencija o međudržavnom posvojenju postavlja jasne smjernice koje treba slijediti kako bi se očuvala dobrobit djeteta i poštovala prava djeteta. Haška konvencija osigurava ostvarivanje pretpostavki za realizaciju međunarodnog posvojenja na strani posvojitelja, kao i na strani djeteta. Međutim, praksa pokazuje

da u nekim slučajevima međunarodna posvojenja ne prate uvijek ove standarde, što može dovesti do zloupotreba, posebno u vremenima krize i u siromašnim područjima. Ilegalna posvojenja, često motivirana profitom trgovaca ljudima, ukazuju na potrebu za strožom kontrolom i nadzorom u takvim okolnostima.

Uz Hašku, Konvencija o pravima djeteta osigurava da djeca budu zaštićena od zlostavljanja, zanemarivanja, eksploatacije i diskriminacije.

Socijalni radnici i stručnjaci u sustavu socijalne skrbi imaju ključnu ulogu u prepoznavanju i prijavljivanju sumnjivih slučajeva, što je od esencijalne važnosti za prevenciju zloupotrebe instituta međunarodnog posvojenja. Pored toga, važno je raditi na ponovnom ujedinjenju djece s obiteljima kada je to moguće, kako bi se minimizirao negativan utjecaj razdvajanja.

Sve ove mjere zajedno doprinose stvaranju sigurnijeg i pravednijeg sustava međunarodnog posvojenja, gdje su djeca zaštićena i gdje im se osigurava najbolje moguće okruženje za rast i razvoj. Nastavak rada na jačanju međunarodnih regulacija i edukaciji svih uključenih aktera ključan je za unapređenje prakse međunarodnog posvojenja i zaštitu djece širom svijeta.

LITERATURA

1. Alinčić, M., Hrabar, D., Jakovac-Lozić, D. i Korać Graovac, A. (2007). *Obiteljsko pravo*. Zagreb: Narodne novine.
2. Ballús, E. & Pérez-Téstor, C. (2017). The emotional experience of being internationally adopted: A qualitative study with Nepalese children adopted in Spain. *International social work*, 60(5), 1141-1153.
3. Blažeka Kokorić, S. (2019). *Posvojenje – različite perspektive, isti cilj*. Zagreb: Na drugi način.
4. Gibbons, J. L. (2017). Human trafficking and intercountry adoption. *Women & therapy*, 40(1-2), 170-189.
5. Guštin, M. i Rešetar, B. (2023). Međudržavno posvojenje u Republici Hrvatskoj kroz prizmu slučaja posvojenja djece iz DR Konga. *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, 73(5), 881-929.
6. Jakovac-Lozić, D. (2000). *Posvojenje*. Split: Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu.
7. Jakovac-Lozić, D. (2006). *Međunarodno posvojenje*. Split: Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu.
8. Konvencija o pravima djeteta. Službeni list SFRJ, br. 15/1990, *Narodne novine*, Međunarodni ugovori, br. 12/1993, 20/1997.
9. Laklija, M. i Šagi, A. (2020). Međunarodno posvojenje – moguće zloupotrebe instituta i važnost zaštite prava djeteta na razvoj kulturnog identiteta. *Socijalne teme*, 7(1), 11-37.
10. Lancaster, C. i Nelson, K. W. (2009). Where attachment meets acculturation: Three cases of international adoption. *The family journal*, 17(4), 302-311.
11. McCall, R. B., Groark, C. J., Fish, L., Muhamedrahimov, R. J., Palmov, O. I. i Nikiforova, N. V. (2016). Characteristics of children transitioned to intercountry adoption, domestic adoption, foster care, and biological families from institutions in St. Petersburg, Russian Federation. *International social work*, 59(6), 778-790.
12. Obiteljski zakon. *Narodne novine*, br. 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23.
13. Pryor, C. & Pettinelli, J. D. (2011). A narrative inquiry of international adoption stories. *Journal of ethnographic & qualitative research*, 6(1), 45-61.

14. Rotabi, K. S., & Gibbons, J. L. (2012). *Intercountry adoption: Policies, practices, and outcomes*. Ashgate.
15. Selman, P. (2011). Intercountry adoption after the Haiti earthquake: rescue or robbery?. *Adoption & fostering*, 35(4), 41-49.
16. Topčić-Rosenberg, D. (2015). *Želim posvojiti dijete iz druge države. A što sada? Adoptin vodič kroz međunarodno posvojenje*. Zagreb: Adopta – udruga za potporu posvajanju.
17. Topčić-Rosenberg, D. (2017). *Vodič kroz međunarodno posvojenje*. Zagreb: Adopta – udruga za potporu posvajanju.
18. Zakon o potvrđivanju Konvencije o zaštiti djece i suradnji u vezi s međudržavnim posvojenjem. *Narodne novine*, br. 5/2013.